

Book review “The Practice of Social Research”¹ By Babbie E.

Mati Tajaroensuk²

Abstract

The Practice of Social Research is a text book about practice of quantitative and qualitative research design. The writer classifies four parts to understand the process of research: 1) Introduction to Inquiry; 2) The Structuring of inquiry: quantitative and qualitative; 3) Mode of methodology: quantitative and qualitative; and 4) Analysis of data: quantitative and qualitative. The presentation style of the book has many figures to explain technical terms. In summary, the author shows the prominent principle for evaluating research report should have ethics in each Chapter.

Key word: Research methodology, Social research, Ethics.

¹ Book review

² Applied Behavioral Science Research's student, Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University
e-mail: mati_narak@hotmail.com. Tel.: 084-0214571

บทวิจารณ์หนังสือ เรื่อง การปฏิบัติการวิจัยทางสังคมศาสตร์¹

มติ ทาเจริญศักดิ์²

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือ เรื่อง การปฏิบัติการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นตำราระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ผู้เขียนได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) บทนำในการค้นหาความจริง 2) โครงสร้างของการค้นหาความจริงในการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 3) รูปแบบการดำเนินการวิจัยการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังมีความหลากหลายของรูปแบบการอธิบายศัพท์เทคนิค และการสรุปในแต่ละบทของหนังสือนี้ มีความโดดเด่น เพราะผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงการประเมินการรายงานวิจัยที่ยึดมั่นในจริยธรรม

คำสำคัญ: ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยทางสังคม และจริยธรรม

¹ บทวิจารณ์หนังสือ

² นิสิตปริญญาเอก สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
e-mail: mati_narak@hotmail.com. Tel.: 084-0214571

เนื้อหา

การศึกษาระเบียบวิธีวิจัย เป็นวิชาพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทุกคนต้องเรียนรู้เพื่อใช้ในการทำปริญญานิพนธ์ในการสำเร็จการศึกษา ในปัจจุบันมีหนังสือเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยเป็นจำนวนมาก ทำให้การเรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยง่ายยิ่งขึ้น แต่เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของวิธีการทำวิจัยมากกว่าการอธิบายให้เข้าใจถึงฐานคิดของการวิจัย กระบวนการ รายละเอียด และเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาการวิจัยที่เป็นหัวใจสำคัญของการทำวิจัย รวมถึงความสำคัญของจรรยาบรรณของนักวิจัย ในหนังสือระเบียบวิธีวิจัย ในประเทศไทยไม่ค่อยอธิบายเนื้อหาเหล่านี้มากนัก ทำให้งานวิจัยทั้งของระดับนิสิต นักศึกษา จนถึงระดับอาจารย์ บางครั้งไม่มีความชัดเจนในคำถาม การวิจัย และส่งผลต่อคุณภาพงานวิจัย เพราะไม่สามารถออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับปัญหาการวิจัย ได้รวมถึงการกระทำบางอย่างที่ละเมิดหลักจรรยาบรรณของนักวิจัย ดังนั้น การศึกษาจากตำราภาษาไทยจึงไม่เพียงพอสำหรับการทำปริญญานิพนธ์และการทำวิจัย การศึกษาจากตำราต่างประเทศจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะอธิบายถึงฐานความคิด รายละเอียดสำคัญๆ ต่างๆ ทำให้สามารถเข้าใจแนวคิดของระเบียบวิธีต่างๆ ได้ เมื่อผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีย่อมส่งผลต่องานวิจัยขึ้นนั้น

หนังสือเล่มนี้ ชื่อว่า The Practice of Social Research เขียนโดย แบบี้ ตำราเล่มนี้ เป็นตำราที่เขียนเพื่อให้ผู้อ่านทำความเข้าใจกับการทำวิจัยเบื้องต้นและค่อนข้างที่จะครอบคลุมทั้งระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผ่านจำนวนเกือบ 600 หน้า แบบี้ ได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ออกเป็น 4 ส่วน หรือแบ่งออกเป็น 17 บท ได้แก่

ในส่วนที่ 1 เป็นการกล่าวนำให้เห็นถึงกระบวนการ ค้นหาความจริงของมนุษย์ ส่วนนี้ แบบี้ ได้แยกเนื้อหาห้อยออกไป 3 บท แต่ละบทมีเนื้อหาสาระสำคัญดังนี้

บทที่ 1 วิทยาศาสตร์และการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มีเนื้อหาสาระสำคัญ แบบี้ พยายามทำให้ผู้อ่านเห็นว่ามนุษย์โดยปกติเป็นผู้ที่ชอบค้นหาความจริงของสิ่งต่างๆ รอบตัวอยู่แล้ว โดยใช้วิธีการสังเกตต่างๆ ไปเรื่อย จนเกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์นั้นออกมา บุคคลโดยทั่วไปมองว่าประสบการณ์ส่วนตัวของตนเองนั้นเพียงพอแล้วที่จะกลายเป็นความจริงที่แน่นอนขึ้นมา แต่ในความเป็นจริงแล้วความจริงต้องเกิดมาจากการยอมรับของคนอื่นด้วย และเมื่อความจริงเกิดขึ้น แนวคิดทฤษฎีจึงเป็นความพยายามในการศึกษาค้นคว้าของมนุษย์ที่จะสรุปและอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นว่าเกิดขึ้นมาจากอะไร และคำอธิบายเหล่านี้จะต้องสามารถอธิบายในภาพรวมของมนุษย์ได้มากกว่าการอธิบายได้เพียงแค่นั้นๆ เดียว และสิ่งที่มนุษย์ศึกษาคือ การศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรต้น ในฐานะที่เป็นสาเหตุ และตัวแปรตาม ในฐานะเป็นผลที่เกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรต้น เป้าหมายในการศึกษาตัวแปรเหล่านี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 จุดประสงค์ คือ สำรวจบรรยาย และอธิบาย ในการศึกษาค้นคว้าครั้งหนึ่งควรมีมากกว่า วัตถุประสงค์หนึ่งเสมอ แต่อย่างไรก็ตามยังมีความเห็นบางอย่างที่ขัดแย้งกันในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ เช่น กลุ่มการศึกษาแบบลักษณะเฉพาะ (Idiographic) มองว่าควรศึกษาเป็นกลุ่มเฉพาะอย่างเต็มที่มากกว่า ส่วนกลุ่มแสวงหากฎเกณฑ์ (Nomothetic) มองว่าควรศึกษาทำความเข้าใจเพื่ออธิบายในภาพรวมโดยแสวงหากฎเกณฑ์มาอธิบายในสิ่งที่ศึกษา และอ้างอิงไปยังเหตุการณ์ทั่วไป รูปแบบการใช้เหตุผลของนักวิจัยสามารถจำแนกออกเป็น 2

ประเภท คือ 1) อุปนัย (Inductive) เป็นการสร้างข้อสรุปจากการสังเกตต่างๆ ไป และรวบรวมเป็นจนสามารถสร้างเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อความที่อธิบายปรากฏการณ์นั้น 2) นิรนัย (Deductive) เป็นการใช้แนวคิดทฤษฎีที่มีอยู่ในการทำนายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยรวบรวมมาหรือข้อมูล สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นการศึกษาเกี่ยวกับตัวเลข และ 2) ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ เช่น ความรู้สึกนึกคิด คำบรรยายเล่าเหตุการณ์ เป็นข้อมูลคนละรูปแบบกัน แต่ข้อมูลทั้งสองประเภทนี้ต่างมีความจำเป็นทั้งคู่ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยนั้น

บทที่ 2 การค้นหาความจริงทางสังคม: จริยธรรมและการเมือง ในเนื้อหาส่วนนี้ แบบบีนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรมของนักวิจัยว่าควรดำเนินการวิจัยอย่างไร จริยธรรมในการวิจัยเปรียบเสมือนกับสิ่งที่สังคมบอกว่่านักวิจัยควรทำหรือไม่ เช่น การเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างควรเป็นการสมัครใจของกลุ่มตัวอย่าง ไม่ควรดำเนินการวิจัยที่เป็นการทำร้ายกลุ่มตัวอย่าง หากเป็นงานวิจัยที่มีความเสี่ยง ควรจะมีการอธิบายความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นระหว่างการวิจัย การเก็บความลับของผู้ให้ข้อมูล นักวิจัยควรเปิดเผยข้อผิดพลาด ข้อจำกัด ขอบเขต และจุดอ่อนในงานวิจัยของตนเองด้วย และในด้านความเชื่อของกลุ่มแนวคิด (Politics) แบบบี เน้นว่า ความแตกต่างเหล่านั้นมีอยู่แล้วในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์เพราะมีกลุ่มนักคิดต่างๆ ที่มีมุมมองทางสังคมศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มโครงสร้างหน้าที่ กลุ่มแนวคิดของมาร์กซิสต์ แนวคิดสตรีนิยม แนวคิดของชาร์ล ดาวินส์ แนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ เป็นต้น ผู้คนในสังคมต่างรับเอาความคิดเหล่านั้นเข้ามาใช้ในการดำรงชีวิตไม่เว้นแม้แต่นักวิจัย เพราะการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์แท้จริง

แล้วเกี่ยวข้องกับชีวิตทางสังคมของมนุษย์อยู่แล้ว นักวิจัยจึงสามารถมีความคิดเห็นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งในแต่ละกลุ่มความคิดได้ แต่เมื่อดำเนินวิจัยแล้วผู้วิจัยควรวางแผนการดำเนินการวิจัยที่เป็นกลางยึดถือข้อมูลเป็นหลักในการอธิบาย เพราะงานวิจัยเมื่อตีพิมพ์ออกไปจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในสังคมอย่างมาก

บทที่ 3 การค้นหาความจริง ทฤษฎี และตัวอย่างสาระสำคัญของเนื้อหาบทนี้ คือ การอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของแนวคิดทฤษฎีในสังคมศาสตร์ต่างๆ ว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินการวิจัยอย่างไร แบบบี เปรียบว่า การมีทฤษฎีประกอบในการวิจัย จะส่งผลต่องานวิจัย 3 ประการประกอบด้วย 1) ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาปรากฏการณ์อย่างมีทิศทาง 2) ทำให้รู้ว่าควรจะศึกษาปรากฏการณ์อย่างไร และ 3) ทำให้มองเห็นทิศทางของการวิจัยว่าจะไปในทิศทางใด แนวคิดทฤษฎีที่ยกตัวอย่างมาในหนังสือ ประกอบด้วย แนวคิดระดับมหภาค (Macro) แนวคิดระดับจุลภาค (Micro) กรอบความคิดของปฏิฐานนิยม กลุ่มแนวคิดการคัดเลือกตามธรรมชาติของดาร์วิน แนวคิดขัดแย้งแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ โครงสร้างหน้าที่สตรีนิยม เป็นต้น แนวคิดทฤษฎีเหล่านี้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญๆ คือ แนวคิดประกอบมาจากการสังเกตไปเรื่อยๆ จนได้ความจริง เมื่อได้ความจริงขึ้นมาก็พัฒนาขึ้นจนกลายมาเป็นกฎ จากนั้นจึงพัฒนาเป็นแนวคิด ตัวแปร และกลายเป็นกฎเกณฑ์ที่ยอมรับกันได้ มีข้อตกลงเบื้องต้น ข้อเสนอ และมีสมมติฐานขึ้นในการใช้ทฤษฎีเหล่านี้ ผู้วิจัยจะเริ่มจากการดำเนินการวิจัย แนวคิดทฤษฎี ไปสู่การปฏิบัติเพื่อลงไปศึกษาได้จริง และไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามแต่ละแนวคิดทฤษฎีต่างใช้หลักของ นิรนัย และ อุปนัยทั้งสิ้นในการทำวิจัย

ในส่วนที่ 2 เป็นเนื้อหาของโครงสร้างของการศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เนื้อหาในส่วนนี้ แบบบี สรุปลงองค์ประกอบที่ต้องมีในการทำวิจัยทุกงาน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 บทย่อย ประกอบด้วย

บทที่ 4 จุดประสงค์และการออกแบบการวิจัย แบบบี เปรียบให้เห็นว่าทุกการออกแบบการวิจัยจำเป็นอย่างไรที่ต้องการความชัดเจนในสิ่งที่ต้องการจะศึกษา และต้องมีทางเป็นไปได้ในการศึกษาด้วย ผู้วิจัยควรทำความเข้าใจว่าจุดประสงค์ที่ตนเองจะศึกษาคืออะไร ต้องการศึกษาระดับใด แบบบี จำแนกออกเป็น 3 ระดับในจุดประสงค์ของการศึกษา คือ 1) สำรวจ (Exploration) จุดประสงค์ในระดับนี้ ผู้วิจัยทำเพื่อทำความเข้าใจในบางปรากฏการณ์ 2) บรรยาย (Description) เป็นการวิธีการศึกษาที่มีการวัดที่แม่นยำและมีการรายงานคุณลักษณะของปรากฏการณ์หรือบางกลุ่มตัวอย่างที่กำลังศึกษา และ 3) การอธิบาย (Explanation) เป็นการค้นพบและรายงานถึงความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาอยู่ จึงเปรียบเสมือนเป็นการอธิบายว่าปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร และในฐานคติของระเบียบวิธีวิจัย จะเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบการทำวิจัยประกอบกัน คือ กลุ่มแนวคิด แสวงหากฎเกณฑ์ กลุ่มนี้ศึกษาเพื่อหาคำอธิบายออกมาเป็นกฎและอธิบายไปยังประชากร หรือ เหตุการณ์อื่นๆ ได้ และมองตัวแปรเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) และกลุ่มแนวคิดแบบลักษณะเฉพาะ กลุ่มนี้เชื่อว่าการศึกษาวิจัยสามารถอธิบายได้เฉพาะแห่ง ไม่สามารถอ้างอิงไปยังเหตุการณ์อื่นได้ ไม่เน้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก แต่มุ่งเน้นที่การอธิบายข้อเสนอแนะที่มาจากกลุ่มคนที่อยู่ในปรากฏการณ์นั้น ในการออกแบบการวิจัย ควรเริ่มต้นจากความสนใจ แนวคิด หรือ ทฤษฎี

ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหรือเพื่อทดสอบทฤษฎี เพื่อหาคำถามในการวิจัย สิ่งนี้เปรียบเสมือนเข็มทิศ หรือ ลูกศรที่บอกว่าควรจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบใด จากนั้นจึงสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยของตนเองขึ้นมาและเลือกจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยอะไร เลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างไร จากนั้นหาแนวทางในการศึกษาแปลงจากทฤษฎีให้เป็นวิธีการศึกษาได้จริง หากเป็นวิจัยเชิงปริมาณ จะต้องศึกษานิยามว่าจะวัดออกมาเป็นตัวเลขได้อย่างไร หากเป็นวิจัยเชิงคุณภาพต้องพิจารณาการเข้าไปเก็บข้อมูลจะอย่างไร

บทที่ 5 การเลือกกลุ่มตัวอย่างในเนื้อหาสาระในส่วนนี้ส่วนใหญ่ค่อนข้างจะเหมือนตำราระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ เช่น ประเภทของการเลือกกลุ่มตัวอย่าง สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การใช้ความน่าจะเป็นกับการไม่ใช้ความน่าจะเป็น และในแต่ละประเภทมีแต่ละวิธีเหมือนกัน แต่ แบบบี ได้เล่าถึงเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้การเลือกกลุ่มตัวอย่างมีความสำคัญกับการศึกษาวิจัยอย่างยิ่ง ยกตัวอย่างจากการทำสำรวจการเลือกประธานาธิบดีของประชาชนสหรัฐอเมริกาซึ่งผลการศึกษาและผลการเลือกตั้งจริงๆ กลับแตกต่างกันอย่างมาก เพราะผู้ทำการสำรวจใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผิดพลาดทำให้ผลการสำรวจแตกต่างกับผลการเลือกตั้งจริงเป็นอย่างมาก

บทที่ 6 การวัดในการศึกษาวิจัย เนื้อหาสาระสำคัญ โดยส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับหนังสือระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ คือ การวัดเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการทำปรากฏการณ์ที่ศึกษาเป็นตัวเลขโดยเฉพาะวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจึงต้องพยายามศึกษาแนวคิด และทฤษฎีในตัวแปรที่ศึกษา เพื่อให้สามารถนำมาทำเป็นเครื่องมือวัดเพื่อเก็บเป็นตัวเลขในการปฏิบัติจริงให้ได้ ในการสร้างเครื่องมือวัดจะต้องคำนึงถึง ความเที่ยงตรง

(Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือด้วย ว่ามีค่าที่เหมาะสมหรือไม่ เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากยิ่งขึ้น

บทที่ 7 ประเภทของการวัด แบบปีแบ่งประเภทของการวัดออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การวัดแบบตัวบ่งชี้ (Index) หมายถึง การวัดแบบเป็นกลุ่มและเรียงอันดับ โดยการนำเสนอข้อมูลนั้นมักจะนำเสนอในรูปแบบของการดูความถี่คิดเป็นเปอร์เซ็นต์แล้วสรุปผล ไม่สามารถสะสมตัวเลขได้ การวัดแบบนี้เทียบได้กับการวัดในระดับนามบัญญัติ (Nominal) และเรียงลำดับ (Ordinal) และ 2) การวัดแบบระดับ (Scale) การวัดแบบนี้ เป็นการวัดแบบเป็นคะแนนสะสมได้ เปรียบเสมือนเป็นมาตรวัดแบบอัตราภาค (Interval) และอัตราส่วน (Ratio) พร้อมกับประเภทการวัดในรูปแบบต่างๆ เช่น การวัด แบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) การวัดแบบเธอร์สโตน (Thurstone) เป็นต้น

ในส่วนที่ 3 เป็นเนื้อหาสรุปแบบการดำเนินการวิจัยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 5 บทย่อย ประกอบด้วย

บทที่ 8 การวิจัยเชิงสำรวจ (Surveys) ในความหมายของ แบบปี นั้น ให้ความหมายเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัยที่เก็บข้อมูลจากการใช้แบบวัดแบบสอบถามในการเก็บโดยให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ การใช้แบบสอบถาม แบบวัดในการรวบรวมข้อมูลเขาถือว่าเป็นการวิจัยเชิงสำรวจทั้งสิ้น แบบปี มองว่าการวิจัยเชิงสำรวจเหมาะสมอย่างยิ่ง ในการบรรยายปรากฏการณ์ที่มีประชากรจำนวนมาก นอกจากนั้นข้อมูลที่เก็บมายังสามารถใช้ในการอธิบาย ได้อีกด้วยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบปี มอง ไว้ 2 ประเด็นว่า 1) ควรใช้การถามคำถาม หรือ 2) ถามความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่ ต่อประเด็นที่มีมุมมองแตกต่างกัน คำถามนั้นสามารถเป็นได้ทั้ง

ปลายเปิด (มีอิสระในการตอบ) และปลายปิด (เลือกตอบจากรายการที่กำหนดให้) การสัมภาษณ์ การโทรศัพท์สอบถาม การใช้เครื่องมือออนไลน์ ก็มีความสำคัญสำหรับการเก็บข้อมูลแบบนี้เช่นกัน แบบปีได้เปรียบเทียบให้ดูความแตกต่างของการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันดังนี้ การให้กลุ่มตัวอย่างตอบในแบบสอบถามมีข้อดีว่าการสัมภาษณ์ตรงที่ประหยัดค่าใช้จ่าย รวดเร็ว ความเสี่ยงที่มาจากอคติของผู้สัมภาษณ์ และการที่แบบสอบถามสามารถเก็บความลับของผู้ตอบได้ดีกว่า ย่อมทำให้สามารถที่ได้ข้อมูลที่ เป็นเรื่องละเอียดอ่อนกว่า แต่การสัมภาษณ์เองก็มีข้อได้เปรียบบางข้อ เช่น โอกาสที่จะได้ข้อมูลครบถ้วนมีมากกว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถทำความเข้าใจกับคำถามได้ และที่สำคัญคือ ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับกลุ่มตัวอย่างและการรวบรวมข้อมูลแบบเฉพาะได้ การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เองเมื่อเปรียบเทียบกับ การสัมภาษณ์แบบพบปะกัน มีความสะดวกกว่าและประหยัดกว่ารวมถึงสามารถสัมภาษณ์ในพื้นที่เสี่ยงได้อีกด้วย และสุดท้ายการทำแบบสอบถามออนไลน์นั้นเป็นวิธีที่มีจุดแข็งและมีจุดอ่อน จุดแข็งคือ เป็นวิธีที่ประหยัดและสร้างได้เร็วที่สุด แต่ข้อมูลที่ได้อาจจะมีความแตกต่างกับประชากรเป้าหมายก็เป็นได้

บทที่ 9 การวิจัยเชิงทดลอง แบบปี ได้ให้ความหมายที่กระชับว่า เป็นการวิจัยที่มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างมาและมีการกระทำบางอย่างกับกลุ่มตัวอย่างจากนั้นเก็บข้อมูลกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกเขา ซึ่งการวิจัยเชิงทดลองนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการอธิบายความเป็นสาเหตุของตัวแปรต้น เขาได้อธิบายว่าสิ่งที่ควรจะมีในการวิจัยเชิงทดลองจะต้องมีการข้อมูลก่อนและหลังการฝึกเพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการ และควรมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและควบคุมเพื่อเปรียบเทียบระหว่างคนที่ได้รับการฝึกกับไม่ได้รับ

การฝึก แต่อย่างไรก็ตามไม่ควรที่จะบอกแก่กลุ่มตัวอย่างว่ากลุ่มใดอยู่กลุ่มควบคุม และกลุ่มใดอยู่กลุ่มทดลอง และเนื่องจากการที่วิจัยเชิงทดลองมีจุดแข็งที่สามารถอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลได้ดีที่สุด แต่ในบางครั้งผลการวิจัยเชิงทดลองอาจจะไม่ให้ผลเช่นเดียวกัน (Not reflect) กับความเป็นจริง เพราะว่าบางครั้งสภาพที่ถูกตั้งไว้ใน การวิจัยเชิงทดลองอาจจะไม่ใช่สภาพที่เป็นจริงตามธรรมชาติ ทำให้ได้ผลลัพธ์ออกมาไม่เหมือนกัน

บทที่ 10 การวิจัยที่ไม่มีการวัด (Unobtrusive Measures) การวิจัยที่ไม่ใช้การวัดในการเก็บข้อมูล ในรูปแบบนี้มีทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ แบบนี้ ได้แบ่งประเภทการศึกษาออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการศึกษาจากบันทึกข้อความ การติดต่อสื่อสารของมนุษย์จากหนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เพลง จดหมายต่างๆ เป็นต้น ข้อมูลที่เก็บสามารถเก็บได้ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การลงรหัสข้อความ การตีความข้อความที่ชัดเจน หรือความหมายแฝงในข้อความ และข้อมูลปริมาณ ด้วยการบันทึกให้เป็นตัวเลข เช่น ความถี่ของคำที่พบเข้ากลุ่มหมวดหมู่ที่ผู้วิจัยจัดกลุ่มไว้ 2) การวิเคราะห์แบบใช้ข้อมูลที่มีการวิเคราะห์แล้ว มาสนับสนุนประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ (Analyzing existing statistics) เป็นการนำข้อมูลที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วหรือยังไม่มีวิเคราะห์ข้อมูลนำมาใช้ในการสนับสนุนประเด็นที่ศึกษาของผู้วิจัย อย่างไรก็ตาม การวิจัยประเภทนี้ผู้ต้องระมัดระวังต่อสิ่งที่ส่งผลกระทบต่องานวิจัยในด้านความเที่ยงตรง คือ การใช้เหตุผลในการสรุปและคำตอบที่ได้จากการวิเคราะห์ เพราะว่าข้อมูลที่ได้มาไม่ใช่ข้อมูลของผู้วิจัยวัดมาจากร่างกายที่สร้างตามแนวคิดและทฤษฎี อย่างเช่น การศึกษาของดักส์แฮมม์ (Durkheim) ที่ศึกษา

เกี่ยวกับการฆ่าตัวตายและสรุปว่านิกายทางศาสนาที่แตกต่างกันมีการควบคุมทางสังคมต่างกันทำให้การฆ่าตัวของผู้นับถือนิกายแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ดักส์แฮมม์นำมาวิเคราะห์พบว่า ข้อมูลเป็นคนละช่วงเวลาและคนละเมืองกัน และปัญหาความเชื่อมั่น ปัญหานี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลทางสถิติที่ได้มา ผู้วิจัยจึงต้องตรวจสอบที่มาของข้อมูลเหล่านั้นว่า ได้มาอย่างไรมาจากเครื่องมือวัดที่เหมาะสมหรือไม่ 3) การเปรียบเทียบและการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Comparative and historical research) เป็น การวิจัยที่ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีทางสังคมศาสตร์ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ หรือศาสตร์อื่นๆ ในการอธิบายสภาพสังคม หรือ หน่วยในสังคม (Social unit) ในช่วงเวลาหนึ่งในการเปรียบเทียบกับอีกสังคมหนึ่ง ส่วนใหญ่แล้วการวิจัยลักษณะนี้มักจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ของวิจัยเชิงคุณภาพมากกว่า วิจัยเชิงปริมาณ แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องใช้แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพเท่านั้น ข้อมูลเชิงปริมาณสามารถใช้ได้ด้วย เช่น จำนวนประชากร อัตราอาชญากรรม อัตราว่างงาน

บทที่ 11 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบบนี้ เรียกว่า การวิจัยคุณภาพ ในสนาม (Qualitative field research) การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาไปที่ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในสนามวิจัย มีกระบวนการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ไปพร้อมๆ กัน อย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่แล้วการวิจัยเชิงคุณภาพมักจะศึกษาในปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถทำให้เป็นตัวเลขได้ ลักษณะเฉพาะที่วิจัยเชิงคุณภาพมีแต่วิจัยเชิงปริมาณไม่มี คือ บทบาทของการเป็นผู้สังเกตที่สามารถเป็นได้ทั้งแบบภายนอกหรือแบบมีส่วนร่วมใดๆ กับสนามวิจัย จนถึง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมการสนามการวิจัย และความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล การวิจัย

เชิงคุณภาพเอง มีแนวทางการศึกษาหลายวิธีเช่นกันที่ผู้วิจัยสามารถเลือกใช้แนวทางเหล่านั้นในการศึกษาตามคำถามการวิจัย เช่น การศึกษารายกรณี (Case study) การศึกษาชาติพันธุ์วิทยา (Ethnomethodology) ทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) และการศึกษาตามธรรมชาติ (Naturalism) เป็นต้น

บทที่ 12 การวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation research) การวิจัยเชิงประเมินเป็นรูปแบบหนึ่งของวิจัยประยุกต์ (Applied research) ในการศึกษาผลของการแทรกแซงทางสังคม (Social interventions) หัวข้อของการวิจัยประเภทนี้มักจะเป็นการศึกษาประเมินค่า ต้นทุนกับผลประโยชน์ ศึกษาการดูแล ประเมินโปรแกรม การประเมินผลลัพธ์ บางครั้งใช้ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory action research) ในการทำวิจัยเชิงประเมิน ผู้วิจัยควรใส่ใจในการกำหนดปัญหาการวัดที่เหมาะสม เกณฑ์ที่ใช้ในการบ่งบอกว่าสำเร็จหรือล้มเหลว รวมถึงการกำหนดผลลัพธ์ บริบทในการวัดการทดลอง กำหนดรูปแบบการศึกษาในการแทรกแซง แบบนี้ ได้จำแนกประเภทของการวิจัยเชิงประเมินออกเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินที่ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงทดลอง และการวิจัยเชิงประเมินที่ใช้ข้อมูลทั้งปริมาณและคุณภาพในการประเมินผล

ในส่วนที่ 4 เป็นส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในส่วนนี้แบบบี จำแนกออกเป็น 5 บทด้วยกัน

บทที่ 13 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพ แบบบี กล่าวว่า การวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวเลขและตีความจากข้อมูลเหล่านั้น โดยพยายามเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์กับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่การค้นพบ

รูปแบบที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ศึกษา หรือสามารถที่เป็นไปได้ที่จะเกี่ยวข้องกับตัวแปร หรือปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยมีกระบวนการในการเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ควรเตรียมในรูปแบบของการลงรหัส การบันทึก และแผนกรอบความคิด (Concept mapping) ในการลงรหัส ผู้วิจัยมักจะตั้งรหัสจากแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ หรือบางครั้งสามารถตั้งเป็นรหัสปลายเปิดได้ บันทึกต่างๆ ที่ผู้วิจัยบันทึกไว้ จะเปรียบเสมือนเป็นข้อมูล ที่ผู้วิจัยจะให้รหัสกับข้อความว่าเป็นความหมายเป็นแนวคิดทฤษฎี เป็นข้อสรุป หรืออื่นๆ ที่ผู้วิจัยจะใช้ในการวิเคราะห์ และแผนกรอบความคิดที่ผู้วิจัยจะใช้ในการสำรวจความสัมพันธ์ของข้อมูล

บทที่ 14 เป็นบทที่ว่าด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สารสำคัญของบทนี้ แบบบีอธิบายว่าเป็นการแปลงข้อมูลที่เป็นตัวเลข ให้เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัย ควรนำเสนอจำนวนของข้อมูลที่รวบรวมมาให้เห็นว่าเป็นอย่างไร แบบบีได้จำแนกประเภทของการวิเคราะห์ทางสถิติเอาไว้ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรเดียว (Univariate analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรเดียว และการนำเสนอข้อมูลในลักษณะของความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรนั้น 2) การเปรียบเทียบกลุ่มย่อย (Subgroup comparison) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรเดียวโดยมีการจำแนกเปรียบเทียบข้อมูลหรือคะแนนในแต่ละกลุ่มย่อยว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ 3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคู่ตัวแปร (Bivariate analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลของ ตัวแปรสองตัวที่เกิดขึ้นพร้อมกันเพื่อทดสอบว่าตัวแปรสองตัวนี้มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ 4) การวิเคราะห์หลายตัวแปร (Multivariate analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล

ตัวแปรที่เกิดขึ้นพร้อมกันมากกว่าสองตัวเป็นต้นไป ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ที่ดูผลที่เกิดมาจากอายุ เพศ และชนชั้นทางสังคมบนความเลื่อมใสในศาสนา 5) การศึกษาเพื่อหาสาเหตุ (Sociological diagnostic) เป็นการศึกษาเพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัญหาที่กำลังศึกษา โดยใช้การจัดกลุ่มทางสังคม เช่น เชื้อชาติ เพศ ในการจำแนก คนออกเป็นกลุ่มและเปรียบเทียบกัน

บทที่ 15 เป็นการกระบวนกรวิเคราะห์ในรูปแบบของการทดสอบความสัมพันธ์สอง เป็นกระบวนการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นต่อตัวแปรตามว่าเป็นความสัมพันธ์กันจริงหรือเป็นความสัมพันธ์ลวงด้วยการทดสอบกับตัวแปรตัวที่ 3 แบบนี้ เรียกตัวแปร นี้ว่าตัวแปรทดสอบ (Test variable) ในการทดสอบ มีกระบวนการสำคัญคือ เปรียบเทียบระหว่างอิทธิพลของตัวแปรต้นต่อตัวแปรตามที่ยังไม่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรแทรกซ้อน (Zero-order relationship) และอิทธิพลของตัวแปรต้นและตัวแปรตามที่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรแทรกซ้อนแล้ว (Partial relationship) วิธีการทดสอบ จำแนกออกเป็น 2 วิธี คือ วิธีที่ 1 จัดเป็นตัวแปรแทรกอยู่ตรงกลาง (Intervening test variable) วิธีการในรูปแบบคล้ายกับวิธีการศึกษาตัวแปรคั่นกลาง (Mediator variable) และวิธีที่ 2 เป็นการทดสอบที่ใช้ตัวแปรทดสอบเป็นตัวแปรต้น และทดสอบความสัมพันธ์ต่อตัวแปรต้นเดิม และตัวแปรตาม (Antecedent test variable) ค่าความสัมพันธ์ที่พบจะบอกว่าความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามเป็นความสัมพันธ์ลวง (Spurious relationships) หรือความสัมพันธ์ปลอม (Suppressor relationships)

บทที่ 16 เป็นวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติต่างๆ แบบนี้ จำแนกสถิติออกเป็น สถิติบรรยาย (Descriptive statistic) และ สถิติอ้างอิง (Inferential

statistic) และกล่าวถึงแนวคิดของการวิเคราะห์ทางสถิติแต่ละประเภทของการวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร (Multivariate techniques) เช่น Path analysis, Time-series, Factor analysis, Discriminant analysis, Log-linear model, Odds-ratio, Geographic information อีกด้วย

บทที่ 17 ซึ่งเป็นบทสุดท้าย เป็นเรื่องของวิธีการสืบค้นและการเขียนงานวิจัย แบบนี้ ได้ให้แนวทางในการสืบค้น การเลือกการอ่านงานวิจัย เอาไว้พร้อมทั้งให้หัวข้อในการดูว่าควรจะดูในส่วนอะไรบ้างในการประเมินคุณภาพของงานวิจัยนั้น เช่น แนวคิดทฤษฎี การออกแบบการวิจัย การวัด การเลือกกลุ่มตัวอย่าง รูปแบบตามระเบียบวิธีวิจัยต่างๆ ว่าควรดูที่อะไรบ้างรวมถึงแนวทางการเขียนงานวิจัยต้องมีเนื้อหาอะไรบ้าง

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ในมุมมองของผู้วิจารณ์ ที่ผู้เขียนพยายามจะสื่อออกมาจากหนังสือเล่มนี้มากที่สุด คือ ประเด็นของจริยธรรมและความเชื่อในการทำวิจัยของผู้วิจัย (Politics) แบบนี้เขียนประเด็นนี้อยู่ในเนื้อหาส่วนแรกของหนังสือด้วยซ้ำ แตกต่างจากตำราส่วนใหญ่ที่จะเขียนประเด็นนี้ในท้ายเล่ม หลักจริยธรรมนั้น มีเนื้อหาคล้ายกับตำราเล่มอื่นๆ แต่ในประเด็นของความเชื่อในการทำวิจัยแบบนี้ ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เขาอธิบายให้เห็นถึงว่าความเชื่อของมนุษย์ มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อการทำวิจัยและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ แต่เขาไม่ได้ชี้ให้เห็นว่าอะไรความเชื่อใดถูกหรือผิด ชัดแจ้งกันอย่างไร แต่สิ่งที่เขาเน้น คือ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไม่ใช่กระบวนการที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ เพราะสำหรับเขาแล้วมองว่า การวิจัยทางสังคมศาสตร์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม การวิจัยจึงเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคล แนวคิดต่างๆ ของสังคม และผู้วิจัยเป็นมนุษย์

ที่อยู่ในห้วงเหล่านี้เหมือนกับคนทั่วไป และย่อมมีความเห็น ความเชื่อบางอย่างที่แตกต่างกันออกไป นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ต้องพยายามวางแผนการวิจัยที่อยู่ตรงกลางระหว่างความเชื่อ ความขัดแย้งทางความคิดต่างๆ ประเด็นเหล่านี้ไม่ได้ทำให้การศึกษาทางสังคมศาสตร์ต้องหยุด แต่กลับทำให้เกิดความก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อยๆ ในการศึกษาเรื่อยมา และเมื่อเกิดการพัฒนาความรู้ที่เพิ่มขึ้นย่อมส่งผลต่อการพัฒนากระบวนการศึกษาและระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ และส่งผลยังความคิดพื้นฐานและความเชื่อของบุคคลด้วย แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะต้องพึงระลึกอยู่ในใจเสมอว่า ผู้วิจัยไม่ควรใช้ค่านิยมส่วนตัวมากำก่ายในคุณภาพและความซื่อตรงในผลการวิจัยของตนเอง แต่ไม่ได้หมายความว่า นักวิจัยไม่ต้องโต้แย้งทางความคิด นักวิจัยสามารถทำเรื่องเกี่ยวกับอคติทางเชื้อชาติได้ แต่เมื่อผลการศึกษาออกมานักวิจัยจะต้องยืนอยู่ตรงข้ามกับอคติเหล่านั้น และทำหน้าที่ในการเป็นกระบอกเสียงในการเผยแพร่เรื่องราวเหล่านั้นให้สังคมได้รับรู้ว่าเป็นกลางที่สุด เมื่อขึ้นสู่ส่วนที่ 2 จะมีการกล่าวถึงหลักจริยธรรมที่นักวิจัยควรทำที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทนั้นเสมอๆ โดยเฉพาะในบทที่ 10 ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ (Analyzing existing statistic) ที่ผู้วิจัยจะต้องระมัดระวังในการอธิบาย เพราะข้อมูลที่นำมาใช้อาจไม่ได้ครอบคลุมกับเรื่องหรือประเด็นที่ผู้วิจัยจะศึกษา ดังนั้นการอธิบาย ให้เหตุผลจากข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่อาจตัดสินใจอย่างมีอคติ ทำให้คลาดเคลื่อนกับความเป็นจริงได้ หากนักวิจัยละเลยในเรื่องนี้เท่ากับได้ละเลยจริยธรรมของการเป็นนักวิจัยที่เปรียบเสมือนจรรยาบรรณในวิชาชีพ ผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์เปรียบเสมือนแรงขับเคลื่อนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมโดยรวม หาก

งานวิจัยนั้นไม่ยืนอยู่บนกระบวนการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับหรือเป็นกลางย่อมทำให้เกิดความสงสัยในความจริง และส่งผลต่อความคิด ความเชื่อที่ผิดของบุคคลและสังคมต่อไปในอนาคต รวมถึงเนื้อหาในการตรวจสอบความสัมพันธ์ลวง ที่บ่อยครั้งผู้วิจัยไม่สามารถอธิบายหรือไม่ชัดเจนในความสัมพันธ์ของตัวแปร จึงต้องตรวจสอบความสัมพันธ์ว่ามีตัวแปรใดแฝงอยู่ในความสัมพันธ์นี้ และส่งผลให้เป็นความสัมพันธ์ลวง (Spurious relationship) เช่น ผู้วิจัยพบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของรองเท้ากับความสามารถทางการเรียนคณิตศาสตร์ แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่มีทางที่ตัวใดตัวหนึ่งจะสาเหตุให้อีกตัวได้ ผู้วิจัยจึงต้องมองให้เห็นตัวแปรที่ซ่อนอยู่ คือ อายุ เมื่ออายุมากขึ้นขนาดเท้าจึงโตขึ้นตามอายุ และเมื่ออายุมากขึ้นความสามารถทางการเรียนคณิตศาสตร์ก็ดีขึ้น ดังนั้นการพิจารณาค่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องที่นักวิจัยควรพิจารณาด้วยและวิธีการที่ใช้ในการทดสอบ ที่แบบบี ได้อธิบายไว้ในบทที่ 15 นั้นเอง

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีเนื้อหาสำหรับนักวิจัยมือใหม่ในการเลือกงานวิจัย บ่อยครั้งที่นิสิตนักศึกษาที่เริ่มต้นเรียนวิจัยไม่รู้ว่า จะเลือกงานวิจัยเล่มไหนมาใช้ในการวิจัยของตนเอง ดูอย่างไรถึงจะรู้ว่างานวิจัยเล่มนี้เป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพ แบบบี ได้สรุปคำถามที่ผู้วิจัยควรตั้งคำถามในการอ่านงานวิจัยเพื่อประเมินคุณภาพของงานวิจัยไว้ในบทที่ 17 ของหนังสือเล่มนี้ แนวทางนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการตรวจสอบคุณภาพงานวิจัยและเปรียบเสมือนเป็นข้อเตือนใจในการทำวิจัยให้แก่ผู้วิจัยว่า ควรพิจารณาในประเด็นใดบ้างให้งานวิจัยของตนเองมีคุณภาพ และผู้วิจารณ์มองว่ามีตำราน้อยเล่มที่จะอธิบายถึงวิธีการพิจารณาการอ่านรายงานการวิจัย เพื่อคัดรายงานวิจัยที่มีคุณภาพมาใช้ในงานของตนเอง สำหรับ

ภาษาไทยสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากตำราของ
ดุจเดือน พันธุนาวิน (2551)

บรรณานุกรม

ดุจเดือน พันธุนาวิน. (2551). *หลักและวิธีการ
ประมวลเอกสารเพื่อความเป็นเลิศในการ
วิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
โครงการส่งเสริมเอกสารทางวิชาการ
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนา
บริหารศาสตร์.

Babbie, E. (2013). *The Practice of Social
Research* (13th ed., International
ed.). Belmont, CA: Wadsworth,
Cengage Learning.

